

izpēti – visos nolasītajos ziņojumos liela uzmanība tika pievērsta šo teritoriju vēsturei. Kopumā izvērtējot konferences darbu, no desmit valstu pieredzes tika gūtas ļoti vērtīgas idejas gan līdz mūsdienām saglabājušos cietokšņu, gan pilsētu atveišķu nocietinājumu elementu izmantošanai. Latvijas 17.–19. gs. cietokšņi mūsdienās atrodas dažādās saglabātības stadijās. Daži, piemēram, Kobronskansts, ir arheoloģizējušies, citi – Daugavgrīva, Liepājas nocietinājumi – gaida savu atjaunošanu. Vērienīgi restaurācijas darbi šajā gadā sākti Daugavpils cietoksnī, savukārt Rīgas cietokšņa bijušo bastionu vietas un aizsarggrāvis veiksmīgi iekļauti pilsētas vidē jau 19. gs. 60. gados. Jācer, ka konferencē izskanējušās atziņas tiks izmantotas šo objektu tālākā izpētē, saglabāšanā un eksponēšanā.

Rūdolfs Brūzis

EIROPAS ARHEOLOGU ASOCIĀCIJAS 17. KONFERENCE OSLO

Eiropas Arheologu asociācijas 17. konference notika 2011. gada 14.–18. septembrī Norvēģijas galvaspilsētā Oslo. Par konferences veiksmīgu norisi rūpējās Oslo Universitāte, tās Kultūras vēstures muzejs, Norvēģijas Jūras muzejs, Kultūras mantojuma pārvalde, Norvēģijas Kultūras mantojuma izpētes institūts. Oslo Universitāte ir pirmā universitāte Norvēģijā, tā dibināta 1811. gadā, un šajā pašā gadā sāktas arī uzkrāt senlietu kolekcijas universitātes muzejā. Gan universitāte, gan muzejs šogad svinēja 200 gadu jubileju.

Konferences darbs bija organizēts 59 sesijās un apaļajos galdos. Tika nolasīti 474 referāti un prezentēti 92 stenda referāti, piedalījās ap 800 dalībnieku. Sesiju pamattēmas: arheoloģisko datu interpretācija, ģeogrāfiskā vide un sabiedrība, arheoloģijas perspektīvas mūsdienu pasaulē, kultūras mantojums un sociālās identitātes veidošanās, arheoloģiskā mantojuma resursu pārvaldība. Latvijas pētnieki piedalījās ar ziņojumiem un posteriem jeb stenda referātiem trīs sekcijās. Daudzo, paralēlo sesiju norise vienlaikus ir visu mūsdienu lielo konferenču mīnuss, jo nav iespējams noklausīties daudzus interesantus referātus.

Latvijas dalībnieki noklausījās referātus sesijā *“Neolīta ainavas pētījumi: sabiedrība, ekonomika, apkārtējā vide un klimata izmaiņas”*. Viens no interesantākajiem ziņojumiem šajā sekcijā bija par tā saucamo Forhtenbergas projektu (*Manfred Rösch* ar līdzautoriem, Vācija). Lai labāk izprastu zemes lietošanu neolītā, starpdisciplināra pētnieku grupa jau no 1998. gada veica lauksaimnieciskus eksperimentus mežainā apvidū netālu no Forhtenbergas Vācijas dienvidrietumu daļā. Zinātnieki konstatēja, ka vislielāko ražu iespējams iegūt, katru gadu, dedzinot mežu, ierīkojot jaunu līdumu. Sagatavotajos laukumos tika sēta labība, novākta raža un mēģināts aprēķināt, cik lielu cilvēku kopienu šādi varēja nodrošināt ar pārtiku. Darbi tika veikti ar neolīta perioda darbarīkiem, zeme netika papildus mēslota. Atkārtota lauku kultivācija, kā arī ikgadēja dedzināšana ar malku no apkārtnes, bet nemainot augus un nelietojot papuves fāzi, deva mazākas ražas.

Sesijā “*Sievietes kustībā: zinātniskas un arheoloģiskas liecības par sieviešu pārvietošanos senatnē*”, izmantojot DNS analīzes, stroncija un skābekļa izotopu analīzes, tika parādīts, ka sievietes, tāpat kā virieši, dzīves laikā mainīja dzīvesvietas. Referāti aptvēra plašu laika periodu, sākot ar neandertāliešu ģimeņu grupu ģenētisko analīzi (*Carles Lalueza-Fox* ar līdzautoriem, Spānija), kuras pirmie rezultāti liecina, ka neandertālieši veidoja mazas radnieciskas kopienas un matrilineālie marķieri bija ar plašāku ģeogrāfisku dispersiju nekā patrilineālie, līdz pētījumiem par sieviešu iecelošanu Romā 1.–3. gadsimtā pēc Kristus.

Sesijā “*Jauns skatījums uz arheoloģisko apbedījumu atradumiem*” tika atzīmēts, ka apbedījumiem ir nozīmīga loma arheoloģiskajos pētījumos. Tika analizēti dažādu periodu apbedījumi, kā arī tādas slimības kā lepra izplatība Eiropā vēlajos viduslaikos (*Charlotte Roberts*, Anglija). Gunita Zariņa šajā sesijā nolasīja referātu “Pieaugušā statusa sasniegšana lībiešu 10.–13. gs. sabiedrībā”.

Savukārt sesijā “*Vides arheoloģija: dabaszinātņu un arheoloģijas mijiedarbība*” G. Zariņa kopā ar kolēģiem no Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātes piedalījās ar stenda referātu “Arheoloģisko izrakumu osteoloģiskā materiāla demineralizācijas pētījumi, pielietojot elektroķīmiskās impedances spektroskopiju”.

Tika diskutēts arī par arheoloģiskās ētikas jautājumiem un cilvēku kaulu materiāla pārapbedīšanu. Eiropas muzejos uzkrāts plašs antropoloģiskais materiāls, kurš pēdējos gados pēc izpētes tiek pārapbedīts. Tā Norvēģijā 2011. gadā pārapbedīts pēdējos 100 gados uzkrātais sāmu materiāls, savukārt Anglijā 2008. gadā pieņemts likums, kas nosaka, ka arheoloģiskajos izrakumos iegūtais cilvēku kaulu materiāls ir jāpārapbedi.

Šajā konferencē salīdzinoši maz bija sesiju, kas aplūkoja viduslaiku arheoloģijas problemātiku. Viena no tādām bija sesija “*Urbānisms un urbanizācija*”, kurā tika nolasīti 13 ziņojumi un izstādīti trīs stenda referāti, to skaitā arī Latvijas vēstures institūta arheoloģes Viktorijas Bebres posteris “Grāmatu vāki kā Rīgas 17.–18. gs. materiālās kultūras liecības”.

Ievadreferātā viens no sesijas organizatoriem Knuts Ēdegors (*Knut Ødegård*, Norvēģija) sniedza jēdzienu “urbanizācija” un “urbānisms” skaidrojumu, kā arī izvirzīja jautājumus: cik labi apskatāmie procesi atspoguļojas pašu pilsētu materiālajā kultūrā, un vai ir iespējams pilsētu arheoloģijā saskatīt imperiālismu?

Nākamie referenti aplūkojamo tematiku atspoguļoja, balstoties uz konkrētu valstu un reģionu piemēriem. Anglerts Mats (*Anglert Mat*, Zviedrija) ziņojumā “Urbanizācija un ainava” parādīja, kā pilsētas un līdz ar to vide mainījās viduslaiku Dienvidzviedrijā.

Interesants bija Davida Hila (*David Hill*, Oslo) referāts par urbānisma procesiem Norvēģijā viduslaikos (1000.–1350. g.), kas norisa atšķirīgi nekā pārējās Eiropas pilsētās. Laikā no 1160. līdz 1330. gadam Norvēģijā bija tikai 14 pilsētas, kas vairāk līdzinājās lieliem lauksaimniecības centriem (ciemiem, sētām). Referents atzīmēja, ka Norvēģijā viduslaikos bija vienlaikus attīstīta un neattīstīta, kā mūsdienās trešās pasaules valstis. Ar šo referātu sasaucās cita norvēģu pētnieka Helges Sērheima (*Helge Sørheim*) ziņojums par Rietumnorvēģijas pilsētām.

Divi referāti bija veltīti pilsētu rašanās un attīstības procesiem viduslaiku Polijas teritorijā. Lielu apkopojošu pētījumu par holandiešu urbanizācijas atlanta izstrādi prezentēja Nīderlandes zinātnieki. Atlantā iekļautas 35 mūsdienas Nīderlandes lielākās pilsētas, vairums no kurām radies viduslaikos. Šī starpdisciplinārā projekta galvenais mērķis ir veidot ilgtermiņa pārskatu par urbanizāciju valsts teritorijā no 10. gadsimta līdz mūsdienām.

Sesijā bija arī vairāki referāti par Eiropas tālsatiksmes ceļiem un starptautisko tirdzniecību. Mehdi Mortazavi (Irāna) referēja par pilsētas Shahr-i-Sokhta (atrodas Irānas dienvidaustrumu daļā, netālu no Afganistānas robežas) straujo un sarežģīto urbanizācijas procesu 3. gadu tūkstoši p.m.ē., kam pamatā bija tās starpnieka loma pusedznieku pārvadāšanā no austrumiem uz rietumiem.

Savukārt arheologs no ASV (*Alas Ian*) iepazīstināja ar Ziemeļamerikas Ņūdžersijas Trentonas pilsētas straujo urbanizācijas procesu 17. gs. beigās un 18. gs., kad tā kļuva par spēcīgu ekonomisko centru ar attīstītu zivsaimniecību, kuģniecību, dzelzs un māla ieguvu un apstrādi un likumsakarīgi – plašu tirdzniecību. Atziņas pamatojās uz 25 gadus ilgiem arheoloģiskajiem izrakumiem šajā vietā.

Kopumā Eiropas Arheologu asociācijas 17. konferencē tika gūts priekšstats par jaunākajiem virzieniem arheoloģiskajā pētniecībā un datu interpretācijā. Izrakumu materiālu analizē arvien plašāk tiek izmantoti izotopu pētījumi un DNS analīzes. Konference deva jaunas ierosmes turpmākajiem Latvijas vēstures pētījumiem, kuros būtu jāsadarbojas dažādu zinātņu pārstāvjiem – arheologiem, bioloģiem, ģeoloģiem, ģeogrāfiem, ķīmiķiem un bioarheoloģiem.

Viktorija Bebre, Gunita Zariņa

STARPTAUTISKA ETNOLOGU KONFERENCE PORI (SOMIJA)

Starptautiskās etnologu un folkloristu biedrības (SIEF) ietvaros izveidotas vairākas darba grupas. Viena no tām – “*Cultural Heritage and Property*” (Kultūras mantojums un īpašums) darbību uzsāka 2008. gadā. Darba grupa reizi gadā organizē zinātnisku konferenci, kurā tiek aplūkoti dažādi ar kultūras mantojumu saistīti jautājumi. 2011. gada 14.–17. septembrī konference notika Pori (Somija), Turku Universitātes filiālē. Konferences tēma bija “*Heritage and Individuals*” (Kultūras mantojums un indivīds), un tās darbs bija iedalīts vairākās sekcijās: “*Heritage, Communication and Individuals*” (Kultūras mantojums, komunikācija un indivīds), “*Heritage and Identity Politics*” (Kultūras mantojums un identitātes politika), “*Questioning Heritage and Individuals*” (Diskutējais kultūras mantojums un indivīds), “*Heritage Production, Handicraft and Design*” (Kultūras mantojuma produkti, amatniecība un dizains), “*Tangible Cultural Heritage in Process*” (Materiālais kultūras mantojums darbībā) un “*Heritage as an Economic Instrument*” (Kultūras mantojums kā ekonomikas instruments). Konferencē ar referātiem piedalījās